

Автограф у Венеції. Роман Луцький

Лариса Іванишина

Роман Луцький (н. 20 березня 1986, с. Боднарів, Калуського району) – український актор театру і кіно, заслужений артист України (2018). Закінчив Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника за спеціальністю актор. З 2005 працює в Івано-Франківському театрі ім. І. Франка. Знімався у фільмах: «Брати. Остання сповідь» (реж. Вікторія Трофіменко), «Параджанов» (реж. Олена Фетісова), «Століття Якова» (телесеріал, реж. Бата Недич), «Сторожова застава» (реж. Юрій Ковальов), «Віддана» (реж. Христина Сиволап), «Тарас. Повернення» (реж. Олександр Денисенко), «Безславні кріпаки» (реж. Роман Перфільєв), «Відблиск» (реж. Валентин Васянович).

Актор театру і кіно Роман Луцький.

Вибір професії актора найчастіше буває усвідомлений, як шлях до здійснення дитячої мрії стати знаменитим і побачитися глядачам. Буває з розрахунку: будь-хто може довідатися про гонорари голлівудських зірок. Звичайно, у нас не Голлівуд – і заробітки айтішників, мабуть, значно солідніші, ніж акторів. І все-таки: інтерес до цієї творчої професії не спадає, попри постійні економічні труднощі в галузі культури. Окрім публічності-популярності, окрім матеріального забезпечення, є в ній особливий чар, що не піддається матеріальному виміру й раціональному тлумаченню. Сюди входить і володіння чималим об'ємом професійних тонкощів, і насолода від можливості чарувати глядачів, яким зі сцени актор посилає енергію, змушуючи їх співпереживати персонажів. Зрештою, перевтілення, коли ти вже не ти, а хтось інший.

У Романа Луцького мрій і планів ставати актором не було. Адже подався в Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника на режисуру естради і масових дійств, аби не втратити рік після відтермінування вступу на відділення дизайну. Згаданий різновид режисури досить затребуваний, але йому поталанило з викладачем: Анатолій Васильович Грицан ретельно знайомив студентів із театральним мистецтвом. Вони вивчали режисуру естради, але більше займалися драматичними постановками на сцені. А вже з третього курсу Романа Луцького переманив до себе на акторський курс Ростислав Держипільський. Тоді ж з'явилися ролі у виставах Івано-Франківського музично-драматичного театру ім. І. Франка, де працює й донині. Тому вважає, що не він вибрав цю професію, а вона його обрала. Нині 36-річний актор згадує ті часи: «Я заробляв по 30 гривень за виставу. Тоді понеділок і вівторок були вихідними, щоб під оренду було більше днів – у нас відбувалися різні ярмарки, заходи. Вистав п'ять грали в місяць. У трупі переважали актори середнього і старшого віку, а з молодих – Олексій Гнатковський і Василь Когуг, який нині працює у Львові.

З нами зробили виставу «Шлюб по-італійськи». Театр був «голодний» на молодих акторів. А в 2008 році до театру прийшов Ростислав Держипільський зі своїм акторським курсом і почав набирати ще акторів, аби якось реанімувати театр. І ця робота лягла на нас. Так, на сцені зіграно чимало, та не можу сказати, що всі мої ролі були вдалим. Одні легко давалися, другі – важче. Ролі різні, й не всі лягали на душу. Це залежало не від їхнього обсягу чи вагомості у виставі»¹.

Безперечно, молодому акторові пощастило, співпраця з Держипільським в Івано-Франківському драматичному театрі ім. І. Франка приносила результати: режисер енергійно реформував театр, роблячи ставку на молодь. Тому й навантаження були значні.

Луцький грав Михайла у знаковій виставі «Солодка Даруся» за повістю Марії Матіос, а згодом і в інших за її творами («Нація», «...Майже ніколи не навпаки»). Виконавці тишилися успіхом і продовжували рухатися вперед, інсценізуючи сучасні літературні твори і звертаючись до класичної драматургії.

Здається, немає жодного серйозного театрального режисера, котрий не ризикнув би випробувати себе вишуканою драматургією Антона Чехова. Вистава «Три сестри» Держипільського пронизлива й разом з тим у ній не було жалібних інтонацій, як іноді трапляється. Можливо тому, що була в ній чудова музика, посилюючи магію дійства (звучали пісні Петра Наліча, які відповідають характеру вистави). Все було за Чеховим, але диво – давно знайома річ справляла враження незнайомки, яку бачиш уперше. Постановка була своєрідна, персонажі інтригуючі, в тому числі Вершинін Романа Луцького. За словами актора, «у виставі немає другорядних персонажів. І воно якось освіжило чи навіть омолодило виставу. З'явився трохи інший

¹ Тут і далі – авторський запис бесіди з Романом Луцьким. Грудень, 2021.

її темпоритм. Це наблизило до реального життя. Вистава побудована на акторських роботах. Мій Вершинін спершу може здатися таким філософом... У нього чимало довгих монологів, які важко сприймалися б сучасним глядачем. Тому гітара у нього виникла якось підсвідомо, щоб підкреслити його внутрішній філософський світ. Начебто одружений чоловік, а ходить з гітарою...» Виставі вже років десять, але це тонке і гарне дійство пам'ятаєш, воно – як втілення туги за прекрасним, яке поступово (чи, навіпаки, раптово) може зникнути й перетворити життя на суцільний жах.

Ще одна вистава стала подією в житті актора. Йдеться про експериментального «Гамлета» в театрі Польському в Познані. У ній принц данський говорив українською. А потрапив актор з Івано-Франківська в Познань завдяки оголошенню у фейсбуці про пошук актора на головну роль у цій виставі. «Я хотів послати свої дані, але через зйомки забував про це. Згадав аж у червні, а треба було ще до травня... Та я таки відправив анкету, фото, перелік ролей в театрі і в кіно. І вони мене запросили на проби. Ми зустрілися у Варшаві з режисеркою і драматургом. Розмовляли близько чотирьох годин. Говорили про різне. І було питання режисерки: хто такий Гамлет? Я відповів: «Мені здається, що він псих. Звісно, він емоційний, чуттєвий, але я не бачу в його діях логіки. Це якісь психопатичні пориви. Це не образа, це просто діагноз...» Вона мені потім пригадала це. Бо всі, хто пробувався на цю роль говорили піднесені речі про Гамлета. Вдруге я вже приїжджав на зустріч із художнім керівником Познанського театру. Мене затвердили. Постановка дуже дорога. Не знаю, чи вони зароблять щось на ній, бо вона йде в іншій локації, у скотобійні. Це – оренда приміщення, величезні машини щоразу приїжджають з кіноосвітленням, яке виставляють з вікон. Підготовка триває місяць. Це такий іміджевий проєкт. Граємо ми сетами: я приїжджаю в Познань на тричотири дні й граю підряд. А вистава триває п'ять годин. Глядачі не сидять у кріслах, вистава імерсивна – публіка ходить за акторами. Вони з навушниками, а до акторів прикріплені мікрофони. Сцени відбуваються паралельно і публіка може обирати, яку саме хоче подивитися. Наприклад, що відбувається у королівстві чи з окремими героями. Для цього глядачі перемикають канали на програвачі. Актори працюють окремо, деколи пересікаються між собою. Саме ця вистава для мене нині є найціннішою. Перед нею мушу дотримуватися спеціальної дієти, адже не можу покинути майданчик. Хоча п'ять годин не схожу зі сцени, я її дуже люблю. Це дві вистави в одній: спершу 2,5 години йде «Гамлет», який в кінці гине, а далі без перерви продовження – Гамлет воскресає. Для другої частини постановники взяли п'єсу Гайнера Мюллера «Гамлет-машина»². У виставі задіяний оркестр».

Для актора важливою складовою професії є зйомки у

Роман Луцький у фільмі «Сторожова застава». Режисер Юрій Ковальов. Україна, 2018.

фільмах. Але якщо для киян робота в кіно – річ природна і звична, то в акторів обласних театрів інша ситуація, а тим більше, коли фільмів у нас знімали зовсім мало. Роман Луцький почав зніматися дев'ять років тому у фільмі «Брати. Остання сповідь» Вікторії Трофіменко. «Вікторія бачила в ролях героїв акторів із західної України, щоб вони володіли гуцульською говіркою. Кастинг-директор Алла Самойленко передивилася акторів з театрів у Рівному, Тернополі, Чернівцях та інших міст. Це був, здається, 2011 рік. Коли до нас приїжджали кастинг-директори, ми досить скептично до цього ставилися. Але на проби ходили. А тоді головні ролі в наших фільмах віддавали російським акторам. За ними йшли київські. А тут мене неочікувано відібрали і запросили на партнерські проби. Після проб Алла мені запропонувала піти ще й на кастинг у фільм «Параджанов». Коли мені повідомили, що я пройшов в обидва проєкти, це була велика радість. Чи вдалося мені розкрити образ одного з братів?.. Вважаю, що так, і цією роботою я задоволений. Зважаючи на рік, коли цей фільм знімався. Адже кіно як такого в нас не було. З 1990-х кіно було в якомусь вакуумі, а потім – засилля усіяких сералів».

Як у будь-якого актора, що вперше опиняється перед камерою, були спочатку труднощі, але досить швидко все увійшло в норму. Йому щастило на знаменитостей, спершу – Юрій Ілленко у стрічці «Параджанов», потім – Мацей Мостовський у фільмі Олександра Денисенка «Тарас. Повернення» й нарешті – Тарас Григорович у фільмі Романа Перфільєва. Мацей Мостовський – реальна особа: штаб-капітан Оренбургського артилерійського гарнізонного округу в Новопетрівському укріпленні. Походив з родини дворян Калішського воєводства. Був військовим у польській армії, потрапив у російський полон і вирішив служити в армії російській. Цей офіцер-поляк дружив з нашим опальним поетом. Вибір режисера на цю роль був точний, зовнішня схожість Романа Луцького з польським

² Гайнер Мюллер – німецький драматург, театральний режисер, поет, есеїст, найбільша постать німецького театру після Бертольта Брехта.

Роман Луцький у пригодницькому бойовику «Безславні кріпаки». Режисер Роман Перфільєв. Україна, 2020.

офіцером, товаришем Тараса Шевченка, цілковита – якби його не знати, то можна було б прийняти за актора з якоїсь європейської країни.

Зіграти Тараса Шевченка – неабияка відповідальність. Але в стрічці незрозумілого жанру «Безславні кріпаки» головний герой за допомогою кількох пістолетів і меча каратиме поганців, рятуватиме красуню. Щоб сприймати таке рухоме зображення, думати зовсім не обов'язково, можна вимкнути мізки. Зрештою, цей жанр можна назвати забавою для підлітків, а стрічку віднести до різновиду комп'ютерних ігор, на яких виростає сучасне покоління. Але від актора ця роль вимагала фізичної спритності, бо ж Тарас Шевченко має стати самураєм... Для зйомок у фільмі він мусив опанувати катану, може, не на всі сто, адже у самураїв на це йдуть роки. Проте зміг освоїти базові вміння. Також довелося оволодіти мистецтвом бою без зброї – на це пішла ледь не половина часу знімального періоду. Фільм спершу називався «Тарас Шевченко. Перший самурай». Актор переконаний, що його робота тут не марна, фільм корисний для юних, та й для старшого покоління, адже образ головного героя не як перейнятого тугою мученика, а як сміливого самурая це цілком несподіване й нове тлумачення. Тільки варто нагадати, що наші козаки володіли бойовим мистецтвом не гірше самураїв, тож питається: чому головний персонаж не козак?

Близькою до «Безславних кріпаків» за духом і навіть певною мірою за жанром була пригодницька стрічка «Сторожова застава» з екскурсом в історичне минуле. Ефектний Олешка Попович – благородний богатир і захисник своєї вітчизни часів Київської Русі – став чи не найбільш переконливим у цій казковій історії. Картина здобула популярність – вже навіть створено комп'ютерну гру за нею. А разом із фільмом популярним став і актор. Тут також знадобилася фізична підготовка і тренаж. «Я зміг виконати одну класну штуку, яку повинен був виконувати каскадер. Це було у фінальному бою з кам'яним монстром Големом. Каскадери дуже переживали за мене. Та й уся група переживала, бо я ж драматичний актор і мав зніматися далі.

Але це був останній день зйомок, тому вони й погодилися. Отже, мене прив'язали шнурком і вистрелили прямо в воду. Це така пневматична помпа, яка вистрілює на 6 метрів. Загалом, цей трюк виконують або підготовлені люди, або каскадери. Але я захотів зробити цю фінальну сцену сам. Узяв відповідальність на себе»³.

Так, епічний герой з дуже позитивним іміджем – це була його роль. «Сторожова застава» мала успіх у молодого глядача. А телесеріал «Століття Якова» Бати Недича адресований аудиторії старшого віку, якій цікаві історичні сюжети в жанрі родинної саги. Образ довгожителю Якова подано від молодого віку й аж до його століття. Молодого зіграв Роман Луцький, літнього – Станіслав Боклан, популярний актор серіальної продукції – тут його капітально гримували, аби був схожий на столітнього, але така трансформація зовнішності для акторів не зовсім вигідна, та й не зовсім природно вони себе в такому вигляді відчують. Луцькому випало перевтілитися в молодого Якова, який жив у час, коли Волинь належала Польщі, тому його можна було бачити і в селянській свиті, й у військовому обмундированні вояка армії Речі Посполитої. А головне, у Якова було велике кохання...

На жаль, у серіалі майже не розкрито тогочасних, тобто міжвоєнних, стосунків між українцями і поляками на Західній Україні. Цей історичний контекст витіснила любовна лінія, адже в Якова було взаємне кохання з сусідкою Уляною, яку батьки не віддали за нього заміж, а насильно віддають за іншого, заможнішого чоловіка. В інтимних сценах емоційна напруга акторів сягала епогею. Звичайно, акторці було досить проблематично перевтілитися у людину, залежну від волі батьків – нинішня молодь уявити таке насильство в наш час повної свободи не може. Тож Ганна Топчій більше акцентує своє кохання до Якова, аніж гірку долю жінки в заміжжі за нелюбом. Романові Луцькому передати драму втраченого кохання було легше. Крім того, йому випала приваблива лінія зустрічі з іншою, полькою Зосею (Людмила Загорська), яка закохалася в Якова, заради нього покинула місто й приїхала в польське село й жила в сільській хатині. Серіал, й зокрема гра Романа Луцького, імпонували глядачам. Як підтвердження цього він розповів історію, що трапилася на МКФ у Венеції у вересні 2021 року.

«На фестивалі до мене підійшла полька з роздрукованим моїм фото формату А4 із серіалу «Століття Якова» і попросила мене підписатися на ньому. Сказала, що вона моя фанатка. Там були зірки іншого калібру і масштабу. А хтось чекав і мене... Приємно».

Валентин Васянович, який воліє знімати непрофесійних виконавців, аби наблизитися до реального життя, на головну роль у фільмі «Відблиск» запросив Романа Луцького. Актору інтелігентної зовнішності випало перевтілитися в лікаря, який потрапив у полон до бойовиків ОРДЛО.

Після повернення з Венеції він розповів про цю робо-

³ Роман Луцький: «Ми повернули собі своїх фольклорних героїв». Бесіда вела Катерина Константинова. ZN,UA. 18. X. 2017.

Роман Луцький, Людмила Загорська у серіалі «Століття Якова». Режисер Бата Недич, 2016.

ту: «Граю роль українського хірурга-військового Сергія, який потрапляє в полон російської армії – у ході російсько-української війни на сході України. Перебуваючи в полоні, Сергій стає свідком страшних сцен приниження, знущання та катування українців від рук російських окупантів. У ході обміну полоненими між Україною та Росією Сергія звільнили з полону, він повертається у своє колишнє цивільне життя та пробує знайти сенс життя через поновлення стосунків з його колишньою дружиною та їхньою донькою. По-новому вчиться бути людиною, бути батьком, який уміє кохати та підтримувати своїх близьких»⁴.

Ця роль психологічно складна і вимагала від актора не тільки самовіддачі, професійного вміння, а й жертвовності. «Їхав зніматися з жовтня до початку грудня. А вийшло аж до початку лютого. В театрі у мене є заміна, і я попросив Ростика, щоб мене не смикали і я мав можливість заглибитися у цю роль. Я тримав себе в такому якомусь вакуумі. Завдяки інтернету, міг готуватися: оточив себе матеріалами про війну, ізоляцію, полонених. Я переглядав відео людей, який відзняла наш кастинг-директор. Ці люди пройшли схожі тортури. У мене були зустрічі зі свідками. Медсестри, які працювали з полоненими в госпіталі біля Києва, розповідали, як переміщуються колишні полонені по коридорах клініки, сутулячись, голова й очі опущені вниз. Тому мої зйомки проходили в такій атмосфері. Ми багато репетували з Васяновичем перед тим як зняти. Я навіть на Новий рік не зміг поїхати додому»⁵.

Фільм представляв Україну в головному конкурсі на МКФ у Венеції. Відгуки зарубіжної преси на «Відблиск» суціль позитивні, а одна оглядачка відзначила роль Романа Луцького, вказавши перевагу актора в тому, що він дуже стриманий. Оскільки в українському прокаті фільму ще не було, тому детальніше можна буде написати про цю роль, коли з'явиться нагода його переглянути.

⁴ Роман Луцький, актор: Про акторство ніколи не мріяв. Хотів бути художником чи дизайнером. Розмовляла Людмила Пуляєва. <https://rozmova.wordpress.com/2021/09/29/roman-lutskiyi-6/> 17 вересня 2021.

⁵ Авторський запис бесіди з Романом Луцьким. Грудень, 2021.

Від «бонапартика» до «мученика»: образ Петлюри в кіно

Анастасія Канівець

Сергій Фролов у фільмі «Таємний щоденник Симона Петлюри». Режисер Олесь Янчук. Національна кіностудія ім. О. Довженка, 2018.

Розмову про Петлюру в кіно слід почати з того, як загалом відображалися в кінематографі Перші визвольні змагання. В радянському кіно вони були складовою ключової теми революції і т. зв. «громадянської війни» – тож увага до них була особливою. Зрозуміло, що за представниками українських національних сил закріпили статус ворога, та репрезентація їх мала свої особливості: в кіно просувався образ Української держави, незалежно від форми устрою, як квазі-державного утворення без майбутнього. Іронія ставала одним із основних прийомів у зображенні Української революції та її діячів, котрі не мали сприйматися всерйоз, як гідні супротивники (цю роль відвели провідним державам Заходу та російським імперським силам): радянський вибір для України мав виглядати безальтернативним. З'явилися стереотипні образи Грушевського, Винниченка, Петлюри, що викликали не тільки і навіть не стільки ненависть, скільки сміх. Поговоримо про Петлюру – постать, що втілювала чи не все ненависне в Українській республіці для російських імперіалістів і старого, і нового зразка.